

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра загальної та соціальної психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації

проф. Гаврилук С. В.

Протокол № 2 від 18.10.2017 р.

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

НЕЙРОПСИХОЛОГІЯ

підготовки магістра

галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальності 053 Психологія

освітня програма Психологія, Клінічна психологія

Робоча програма навчальної дисципліни «Нейропсихологія» » підготовки магістра, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія», за освітньою програмою «Психологія», «Клінічна психологія»

28 серпня 2017 р. - 12 с.

Розробник: Власюк Д.П., кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та соціальної психології

Рецензент Мельник А.П. кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології та безпеки життєдіяльності

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри

протокол №3 від 2 жовтня 2017 р.

Завідувач кафедри: _____ проф. Засекіна Л.В.

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології

протокол № 2 від 4 жовтня 2017 р.

Голова науково-методичної комісії факультету психології _____ доц. Іванашко О.Є.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки Напрямок підготовки, 053 Психологія Освітній ступінь «Магістр»	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Рік навчання 5
		Семестр 9-ий
		Лекції 18 год.
ІНДЗ: немає		Практичні (семінарські) 16 год. Лабораторні 16 год. Індивідуальні 0 год.
		Самостійна робота 90 год.
		Консультації 10 год.
		Форма контролю: екзамен

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки Напрямок підготовки, 053 Психологія Освітній ступінь «Магістр»	Нормативна
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Рік навчання 6
		Семестр 11-ий
		Лекції 10 год.
ІНДЗ: немає		Практичні (семінарські) 6 год. Лабораторні 6 год. Індивідуальні 0 год.
		Самостійна робота 112 год.
		Консультації 16 год.
		Форма контролю: екзамен

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Метою викладання навчальної дисципліни «Нейропсихологія» полягає в тому, щоб ознайомити студентів з основними особливостями зв'язку закономірностей і особливостей поведінки з особливостями функціонування і характером порушень нервової системи людини. Студенти на протязі курсу вивчають структуру і генезу розділів сучасної нейропсихології, нейрологічні основи психічних процесів, методи нейропсихологічної діагностики та реабілітації порушень діяльності центральної нервової системи людини. Ці знання повинні служити теоретичною і практичною основою використання методів і підходів нейропсихології в науково-дослідній, діагностично-консультативній та реабілітаційній роботі майбутніх фахівців в галузі психології.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

Після проходження курсу студенти повинні

знати :

- теоретичну базу і концептуальну парадигму нейропсихології до розуміння місця ролі нервових психічних процесів в структурі діяльності людини;
- систему понять для опису явищ і закономірностей в царині нейрологічних основ психіки;
- основні підходи і методи дослідження нейрологічних основ поведінки людини і проявів функціональних зв'язків між порушеннями діяльності ЦНС і поведінковими розладами.
- основні підходи до діагностики нейропсихологічних розладів;
- способи і форми корекції та реабілітації при нейропсихологічних розладах.

вміти :

- розуміти, аналізувати та оцінювати наукові публікації досліджень в галузі нейропсихології
- проводити нейропсихологічну діагностику проблем людини застосовуючи відповідне обладнання і методи;
- розробляти і адаптувати методики діагностики корекції та реабілітації при нейропсихологічних розладах.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин / 5 кредитів ECTS.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекц.	Семін..	Лабор.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Структура, методи і нейрофізіологічні основи сучасної нейропсихології.						
Тема 1. Нейропсихологія як напрям сучасної психології.	16	2	2		10	2
Тема 2. Функції і будова центральної нервової системи	16		2		12	2
Тема 3. Переробки інформації мозком людини і функціональна локалізація пізнавальних процесів.	16	2	2	2	10	
Тема 4. Нейропсихологічні порушення сприймання фізичного світу.	16	2	2	2	10	
Тема 5. Порушення сприйняття соціального світу	16	2		2	12	
Разом за модулем 1	80	8	8	6	54	4
Змістовий модуль 2. Нейропсихологічна діагностика і корекція.						
Тема 6. Розлади мовлення, читання, письма та лічіння.	14	2		2	8	2
Тема 7. Нейропсихологічні синдроми при локальних ураженнях головного мозку	14	2	2	2	8	
Тема 8. Нейропсихологічні синдроми при судинних ураженнях головного мозку	14	2	2	2	8	
Тема 9. Відновлення вищих психічних функцій (ВПФ)	14	2	2	2	6	2
Тема 10. Передумови і детермінанти відновлення вищих психічних функцій (ВПФ)	14	2	2	2	6	2
Разом за модулем 2	70	10	8	10	36	6
Всього годин:	150	18	16	16	90	10

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекц.	Семін..	Лабор.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Парадигма і основні досягнення сучасної нейропсихології.						
Тема 1. Нейропсихологія як напрям сучасної психології.	16	2	2		10	2
Тема 2. Функції і будова нервової системи.	16				14	2
Тема 3. . Переробки інформації мозком людини і функціональна локалізація пізнавальних процесів.	16	2	2		12	
Тема 4. Нейропсихологічні порушення сприймання фізичного світу.	16			2	12	2
Тема 5. Порушення сприйняття соціального світу	16	2			12	2
Разом за модулем 1	80	6	4	2	60	8
Змістовий модуль 2. Нейропсихологічна діагностика і корекція.						
Тема 6. Розлади мовлення, читання, письма та лічіння.	14	2	2	2	8	
Тема 7. Нейропсихологічні синдроми при локальних ураженнях головного мозку	14				12	2
Тема 8. Нейропсихологічні синдроми при судинних ураженнях головного мозку	14	2			10	2
Тема 9. Відновлення вищих психічних функцій (ВПФ)	14			2	10	2
Тема 10 Передумови і детермінанти відновлення вищих психічних функцій (ВПФ)	14				12	2
Разом за модулем 2	70	4	2	4	52	8
Всього годин:	150	10	6	6	112	16

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Змістовий модуль I. Парадигма і основні досягнення сучасної нейропсихології.

Тема 1. Нейропсихологія як напрям сучасної психології.

Предмет і галузі нейропсихології. Концептуальні питання теорії і методології нейропсихології. Історичні аспекти становлення нейропсихології як науки. Порівняльна нейропсихологія. Клінічна нейропсихологія і відмінності в підходах американської радянської і британської нейропсихології. Методи і технології сучасної експериментальної нейропсихології

Тема 2. Функції і будова нервової системи.

Участь мозку в забезпеченні життєдіяльності. Будова нервової системи і мозку. Формування структур мозку в онтогенезі. Асиметрія мозку. Нейрони - клітини нервової системи. будова і функції нервових клітин. Активність нейронів і її регуляція. Синапси і нейромедіатори.

Тема 3. Переробки інформації мозком людини і функціональна локалізація пізнавальних процесів.

Локалізаціоністський підхід в нейропсихології і його основи. Холістичний (цілісний) підхід в нейропсихології і його основи. Модульність як підхід до дослідження порушення процесу переробки інформації мозком. Обробка конвенціональної і неконвенціональної інформації з позицій модульного підходу. Проблеми визначення локалізації з позицій модульного підходу. Зв'язок масштабів ушкоджень з вираженістю порушень поведінки. Проблеми нових методів нейровізуалізації.

Тема 4. Нейропсихологічні порушення сприймання фізичного світу.

Зорова агнозія – історія досліджень. Клінічна характеристика видів зорової агнозії. Порушення переробки неконвенціональної (незвичної) зорової інформації. Відділення об'єкта від фонового шуму і його розпізнання. Порушення сприймання об'єктів з контурами, що накладаються. Короткочасна експозиція об'єкта і порушення розпізнання форми цілісного об'єкта та його частин. Агнозія зображень об'єктів з незавершеними деталями

Тема 5. Порушення сприйняття соціального світу

Агнозія соціального світу. Соціальна агнозія. Агнозія особистості (agnosia of person) Прозопагнозія, лицьова агнозія. Емоційна агнозія і моторна апроподія . Агнозія соціальних дій. Теорія розуму (Theory of mind) і агнозія соціальних дій Порушення переробки інформації в мозку. Порушення «образу Я» та соціальна агнозія Деперсоналізація і дереалізація. Порушення образу самоідентичності по відношенню до соціального простору. Диссоціативний розлад ідентичності особистості Порушення образу самоідентичності та амнестические розладів. Порушення усвідомленості дій при взаємодії з соціальним світом. Соціальна агнозія і порушення переробки інформації в мозку

Змістовий модуль 2 Нейропсихологічна діагностика і корекція.

Тема 6. Розлади мовлення (афазії), читання (алексії), письма (аграфії) та лічіння (акалькулії).

Анатомія та фізіологія мовленнєвого апарату. Психологія мови та мовлення. Лінгвістичний аналіз мовлення. Форми афазії: сенсорна (літеральна та вербальна парафозії), акустико-мнестична, акустико-гностична, оптико-мнестична (номінативна амнестична афазія або оптична амнезія), аферентна моторна, еферентна моторна (афазія Брока), динамічна. Методи діагностики афазії.

Психологія читання. Форми розладу читання: оптична та мовленнєва (сенсорна, акустико-мнестична, моторна) алексія. Методи діагностики алексії.

Психологія писемного мовлення. Форми розладу письма: мовленнєва та гностична (оптична, оптико-просторова, оптико-мнестична) аграфія. Методи діагностики аграфії.

Психологія лічильних операцій. Форми розладу лічіння: неспецифічна (оптична, сенсорна, акустико-мнестична, лобна) та специфічна (тім'яна, тім'яно- потилична) акалькулія. Методи діагностики акалькулії.

Взаємозв'язок розладів мовлення, читання, письма та лічіння.

Тема 7. Нейропсихологічні синдроми при локальних ураженнях головного мозку

Нейропсихологічні синдроми ураження коркових відділів великих півкуль, уражень задніх (потиличних, тім'яних, скроневих) та передніх (премоторних, префронтальних) відділів кори великих півкуль.

Нейропсихологічні синдроми ураження глибинних підкореневих структур мозку. Синдроми ураження серединних неспецифічних кори великих півкуль.

Нейропсихологічні синдроми ураження глибинних підкореневих структур мозку. Синдроми ураження серединних неспецифічних структур, серединних і глибинних підкоркових структур півкуль мозку.

Тема 8. Нейропсихологічні синдроми при судинних ураженнях головного мозку

Загальнономозкові симптоми та їх динаміка при судинній патології головного мозку.

Нейропсихологічні синдроми при артеріальних та артеріально-венозних аневризмах, спазмах та оклюзуючих ураженнях мозкових судин.

Тема 9. Відновлення вищих психічних функцій (ВПФ)

Методологічні принципи відновлення ВПФ. Принцип перебудови функціональних систем.

Принцип використання раціонального відновного навчання.

Принципи розробки і застосування спеціальних методів відновлення, адекватних механізму та структури дефекту. Фактори, що впливають на ефективність відновленого навчання.

Тема 10. Передумови і детермінанти відновлення вищих психічних функцій (ВПФ)

Методологічні принципи відновлення вищих психічних функцій. Якісний аналіз центрального дефекту як головний інструмент вирішення завдань діагностики та реабілітації хворих з дефектами ВПФ.

Відновне навчання. Центральне завдання відновного навчання. Програма як засіб управління та самоуправління відновленням функцій.

Методи відновлення ВПФ. Методи відновлення мовлення, читання, письма та лічіння.

Методи відновлення інтелектуальної діяльності.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль		Модульний контроль		Загальна кількість балів
Модуль 1				
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	МКР 1	МКР 2	
20	20	30	30	100

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- Астапов В.М. Психодиагностика и коррекция детей с нарушениями и отклонениями развития. - 2-е изд. / В.М. Астапов, Ю.В Микадзе. - СПб.: Питер, 2008. - 256 с
- Атлас "Нервная система человека: строение и нарушения» / Под ред. Ю.В.Микадзе, В.М.Астапова. – М., 2003.
- Ахутина Т.В. Диагностика развития зрительно-вербальных функций. / Ахутина Т.В. - М.: Академия, 2003
- Бизюк А.П. Основы нейропсихологии. / А.П.Бизюк. - СПб.: Речь, 2010
- Вассерман Л.И., Дорофеева С.А., Меерсон Я.А. Методы нейропсихологической диагностики. — С-Петербург, 1997.
- Глозман Ж. М. Нейропсихология детского возраста./ Ж. М. Глозман – Москва: Академия 2009. – 272 с.
- Глозман Ж. М. Нейропсихологическое обследование: качественная и количественная оценка данных. / Ж. М. Глозман — М.: Смысл, 2012. – 264 с.
- Ефимова И.В.: Амбидекстры. / И.В Ефимова - СПб.: КАРО, 2007

- Корсакова Н. К. Клиническая нейропсихология / Н. К. Корсакова, Л.И. Московичют. – М., МГУ, 1992.
- Лурия А.Р. Основы нейропсихологии. / А.Р. Лурия - М.: Академия, 2009
- Нейропсихолінгвістика: хрестоматія /сост. К.Ф. Седов, М.: Лабіринт.-2009, 206с.
- Нейропсихологічна діагностика: навчальне посібник / Под ред. Е.Д.Хомської. – М., 1994.
- Николаенко Н. Н. Современная нейропсихология; / Н. Н. Николаенко– Речь. – Москва, 2013. – 272 с.
- Полещук, С.В. Скринінгове нейропсихологічне дослідження старших дошкільників з психофізичними вадами в умовах дитячого будинку / І. П. Анікіна, С.В. Полещук // Збірник наукових праць. Серія: соціально- педагогічна / Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка ; за ред. О.В.Гаврилова, В.І.Співака. – Кам'янець-Подільський: Медобори.– 2013.– Вип. 23, ч.1. – С. 8-15.
- Полонская Н.Н.: Нейропсихологическая диагностика детей младшего школьного возраста. - М.: Академия, 2007
- Седов К.Ф. Нейропсихолінгвістика: навчальне посібник /К.Ф. Седов.- Изд.2-е перераб. и доп., М: Лабіринт. .-2009, -303с.
- Хомская Е.Д. Нейропсихология. / Хомская Е.Д. - СПб.: Питер, 2010
- Цветкова Л.С. Нейропсихология и афазия: новый подход. / Л.С. Цветкова— Москва- Воронеж, 2001.
- Чабан, О. С. Нейропсихологія (лекції та додатковий матеріал курсу) [Текст] / О. С. Чабан, М. М. Гуменюк, В. А. Вербенко. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2008. – 92 с.
- Beaumont J. G., Introduction to Neuropsychology, Second Edition/ J. Graham Beaumont, 2008
- Zillmer E. A., Principles of Neuropsychology, 2nd Edition, / Eric A. Zillmer, Mary V. Spiers, William Culbertson 2007

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Предмет, завдання і галузі нейропсихології.
2. Концептуальні питання теорії і методології нейропсихології
3. Історичні аспекти становлення нейропсихології як науки.
4. Місце нейропсихології в системі наукового знання
5. Порівняльна нейропсихологія.
6. Клінічна нейропсихологія і відмінності в підходах.
7. Методологічні принципи побудови нейропсихологічного дослідження.
8. Методи експериментальної нейропсихології.
9. Методи клінічного нейропсихологічного дослідження.
10. Методи експериментального нейропсихологічного дослідження.
11. Апаратурні методи дослідження в нейропсихології.
12. Участь мозку в забезпеченні життєдіяльності.
13. Загальна будова нервової системи і мозку.
14. Формування структур мозку в онтогенезі в нейропсихологічному аспекті.
15. Анатомія та фізіологія головного мозку людини. Ділянки мозку, їх функції.
16. Кора великих півкуль головного мозку. Цитоархітектонічні поля.
17. Підкоркові структури мозку. Співвідношення функцій коркових і підкоркових структур у психічній діяльності людини.
18. Структурно-системна організація мозку людини.
19. Основні структурно-функціональні блоки мозку та їх взаємодія.
20. Нейрони - клітини нервової системи.
21. Активність нейронів і її регуляція.
22. Синапси і нейромедіатори.
23. Локалізаціоністський підхід в нейропсихології і його основи.
24. Холістичний (цілісний) підхід в нейропсихології і його основи
25. Модульність як підхід до дослідження порушення процесу переробки інформації мозком.
26. Обробка конвенціональної і неконвенціональної інформації з позицій модульного підходу.
27. Проблеми визначення локалізації з позицій модульного підходу.
28. Функціональна асиметрія мозку та патологія.
29. Розщеплений мозок.
30. Зв'язок масштабів ушкоджень з вираженістю порушень поведінки.
31. Проблеми нових методів нейровізуалізації.
32. Зорова агнозія – історія досліджень.
33. Клінічна характеристика видів зорової агнозії.
34. Порушення переробки неконвенціональної (незвичної) зорової інформації.
35. Відділення об'єкта від фонового шуму і його розпізнання.
36. Порушення сприймання об'єктів з контурами, що накладаються.
37. Короткочасна експозиція об'єкта і порушення розпізнання форми цілісного об'єкта та його частин.
38. Агнозія зображень об'єктів з незавершеними деталями.
39. Соціальна агнозія – загальна характеристика.
40. Агнозія особистості - прозопагнозія.
41. Переробка конвенціональної інформації при прозопагнозії.
42. Переробка при сприйнятті неконвенціональної інформації та живих і неживих об'єктів.
43. Емоційні порушення сприйняття соціального світу.

44. Области і цілі нейропсихологічного дослідження
45. Завдання нейропсихологічного дослідження на сучасному етапі
46. Завдання нейропсихологічного дослідження в контексті реабілітації і корекції.
47. Базовий перелік завдань нейропсихологічного дослідження та специфіка їх реалізації.
48. Основні цілі нейропсихологічної діагностики .
49. Теоретико-методологічні основи нейропсихологічної діагностики .
50. Поняття фактора в теорії системної динамічної локалізації ВПФ О.Р.Лурія .
51. Поняття синдромного аналізу .
52. Концепція про трьох функціональних блоків мозку .
53. Принципи побудови нейропсихологічних діагностичних методик.
54. Етапи нейропсихологічної діагностики .
55. Особливості проведення нейропсихологічного обстеження в залежності від віку клієнта.
56. Методологічні принципи відновлення вищих психічних функцій.
57. Відновне навчання.
58. Методи відновлення мовлення, читання, письма та лічіння.
59. Методи відновлення інтелектуальної діяльності.